

O R E S T T A F R A L I

S-au împlinit 30 de ani de la dispariția prematură a profesorului Orest Tafrali, titular al catedrei de arheologie a Universității din Iași între 1913—1937. O lungă activitate științifică și didactică au asigurat acestui strălucit specialist în domeniul arheologiei și artei bizantine un loc de prim rang în știința istorică românească.

Elev al lui Gr. Tocilescu la Universitatea din București, al lui Charles Diehl și Gabriel Millet la Paris, Orest Tafrali și-a îndreptat din tinerețe atenția asupra antichităților Europei de sud-est, pe care a studiat-o cu pasiune de-a lungul întregii sale vieți.

Prima etapă a acestei activități a îmbrățișat numeroasele probleme legate de istoria și arheologia orașului Thessalonie. Pe lângă o seamă de note, reunite apoi într-un volum intitulat *Mélanges d'archéologie et d'art byzantins*, această cercetare a dus la realizarea a trei lucrări fundamentale, ce-și păstrează încă și astăzi întreaga lor valoare : *Topographie de Thessalonique*, *Thessalonique au XIV-e siècle* și *Thessalonique des origines jusqu'au XIV-e siècle*. Primele din aceste două lucrări reprezintă și cele două teze prezentate în fața comisiei de doctorat de la Sorbona, comisie prezidată de Charles Diehl, a cărui prefață subliniază importanța și temeinicia lor.

E de ajuns pentru a sublinia importanța contribuției lui Orest Tafrali cu privire la istoria orașului Thessalonie, al doilea mare centru urban al Imperiului bizantin după Constantinopol, că în periodicul „Revue de synthèse historique”, din 1935, marele bizantinist francez Louis Bréhier afirma că în istoria provinciilor și orașelor bizantine două sînt lucrările care au rezistat asaltului timpului și criticii moderne : *Africa bizantină* a lui Charles Diehl și *Thessalonie* lui Orest Tafrali.

Întors în țară ca profesor la Universitatea din Iași, Orest Tafrali și-a îndreptat întreaga sa atenție asupra marilor monumente bizantine din țara noastră. Încă din 1914 începe cercetarea atentă și minuțioasă a monumentelor bizantine de la Curtea de Argeș. La capătul unui lung efort, aceste monumente vor fi publicate într-o ediție excepțională în 1931 : *Les monuments byzantins de Curtea*

de Argeș, volum primit cu nenumărate recenzii favorabile de toți specialiștii în istoria artei bizantine din lume.

Pe linia aceluiași preocupări, el a studiat cu egală atenție monumentele și tezaurele de artă din Moldova. Amintim în primul rând lucrarea fundamentală asupra colecțiilor Mănăstirii Putna, apărută sub titlul *Les trésors byzantins et roumains de Poutna*. Alte mănăstiri din Moldova și în special pictura Mănăstirii Sucevița i-au reținut de asemenea atenția, concretizată în numeroase studii și monografii. Unele dintre aceste studii au fost publicate în revista „Arta și arheologia”, ce a apărut cu regularitate între 1927—1937. Era revista sa nu numai pentru faptul că o întemeiase, dar și prin faptul că în această revistă el și-a consemnat numeroase studii și note personale. N-au lipsit din cuprinsul acestei reviste nici studiile de arheologie clasică, ca, de pildă, acela închinat orașului Callatis, în care sînt adunate tot ce se știa pînă atunci despre această importantă colonie pontică. Un alt studiu, publicat la Paris și intitulat *La cité pontique de Dionysopolis*, constituie de asemenea o contribuție de foarte mare preț pentru istoria și arheologia coloniilor grecești din bazinul Mării Negre.

Excelent cunoscător al limbii și literaturii grecești, antice și medievale, cunoscător ca nimeni altul al iconografiei creștine orientale, Orest Tafrali rămîne înainte de toate ca un mare și neîntrecut istoric al artei și al vieții bizantine. Este locul să amintim aici că în monografia sa asupra *Thessaloniceului* el a subliniat pentru primă dată caracterul social al mișcării „zeloților”, care a frămîntat viața marelui centru urban de la Thessalonic, prevestind manifestările sociale similare din alte centre urbane ale imperiului.

În gama extrem de variată a preocupărilor lui Orest Tafrali au intrat și alte aspecte ale vieții istorice din Europa de sud-est. În ultimii ani ai vieții sale, el a fost preocupat de problemele religioase și culturale ale veacului al XVII-lea din țara noastră și de la Constantinopol. Sinodul de la Iași din 1642, activitatea lui Petru Movilă și mai ales aceea a marelui teolog grec Meletios Syrigos au fost studiate și puse într-o nouă lumină de această cercetare. În anul academic 1931—1932, el a expus rezultatul acestor cercetări la Școala de înalte studii a Universității din Paris, unde era întotdeauna întîmpinat de aprecierea și prietenia unora dintre cei mai însemnați învățați ai vremurilor noastre.

Învățămîntul arheologiei și istoriei artei, profesat cu competență și pasiune la Universitatea din Iași timp de 25 de ani, ca și activitatea sa multiplă, legată de apărarea drepturilor poporului român, în momentele cele mai grele ale primului război mondial, au asigurat lui Orest Tafrali un loc însemnat în istoria cercetării științifice din țara noastră și o amintire neștearsă în mintea numeroșilor săi elevi și colaboratori.

Acad. EM. CONDURACHI